

CONCERT

in russische sfeer door het
ZAANS SYMFONIEORKEST

o.l.v. Geerten Kooi
en het

NOORD-HOLLANDS BYZANTIJS
MANNENKOOR
o.l.v. Sergé Latychev

*300-jarig bestaan
Sint Petersburg
1703 - 2003*

zondag 6 april 2003, 14.30 uur
in de Westzijderkerk (Bullekerk) te Zaandam

Programma

Symphonie No. 3 in a-Moll Alexander Borodin

I. Moderato assai

II. Scherzo. Vivo – Trio. Moderato

Glinka in een studie van Repin

Blagoslovi Doesje Moja Gospoda	M. Ippolitov-Ivanov	Uit: Liturgie
Blagoslovi Doesje Moja Gospoda	P. Tsjesnokov	Uit: Liturgie
Cheroevimskaja	D. Bortnjanski	Uit: Liturgie
Milost mira	K. Sjvedov	Uit: Liturgie
Tebe pojem	arch. Feofan	Uit: Liturgie
Ottsje nasj N. Kedrov (sr.)		Uit: Liturgie
Pod Twojoe Milost	D. Bortnjanski	

PAUZE

Dostojno jestj	D. Bortnjanski	Uit: Liturgie
Pochvala obiteli	P. Tsjesnokov	
Troparj Daniiel	P. Tsjesnokov	
Moskwa	M. Glinka	
Hymne van Sint Petersburg	R. Gliere	
Ej oechnem!	Bew. A. Svesjnikov	
Ach ty, step, sjirokaja	Bew. S. Latychev	
Mnogaja Leta	S. Prokofjev	

“Kamarinskaja”

Mikhail Ivanovich Glinka

Fantasia on two Russian Songs

Bloemenwals

Peter Ilyich Tchaikovski

Uit: De Notenkraker

Het **Zaans Symfonie Orkest**, voortgekomen uit de Toonkunsttraditie, kan bogen op een lange geschiedenis. Die begint in de negentiende eeuw. Toen, om precies te zijn in

1829, werd namelijk de Maatschappij tot bevordering van de Toonkunst opgericht. Deze had als doel het toen nog grote koninkrijk Holland muzikaal meer aanzien in Europa te geven. Ze schreef daartoe compositieprijsvragen uit, organiseerde muzikfeesten, stimuleerde in plaatselijke afdelingen de (gemengde) koorzang, promootte het muzikale onderricht en werkte daardoor mee aan de verhoging van de muzikale standaard van de steeds professioneler wordende symfonieorkesten. Sommige plaatselijke afdelingen stichtten muziekscholen; die in Amsterdam zelfs een eigen conservatorium.

De afdeling voor Zaandam en omstreken werd eigenlijk pas laat opgericht en wel op 20 juni 1924, als koorvereniging. Wie de eerste dirigent was, is niet meer te vinden. Wel is bekend dat F.J. Sicking het koor leidde van 1933 tot eind jaren vijftig. Onder zijn leiding genoten de jaarlijkse uitvoeringen van Bachs Matthäus Passion een bekendheid die tot buiten de Zaanstreek reikte.

Als aparte vereniging bestond sinds 1920 de Zaanse Orkestvereniging, die vanaf 1930 onder leiding stond van Piet van Mever. Deze verliet het orkest in 1941 om assistent-dirigent van het Rotterdams Philharmonisch te worden. Van Mever leidde ook het Zaans Kamerorkest, dat voornamelijk bestond uit werkloze beroepsmusici. Het was de tijd van de grote crisis. Bij de hierboven genoemde uitvoeringen van de Matthäus verzorgde de Zaanse Orkestvereniging de instrumentale begeleiding.

In 1937 ontstond er onenigheid en scheidde een deel van de leden zich af. Na de Tweede Wereldoorlog hebben beide verenigingen elkaar weer gevonden en zijn zij gezamenlijk verdergegaan als de orkestafdeling van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst, afdeling Zaandam en omstreken.

Het koor, waar ooit alles mee begon, werd in 1976 opgeheven door een gebrek aan herenleden. De orkestafdeling bestaat nog steeds en

verzorgt vanmiddag een gedeelte van een concert dat aantoont dat mannen in 2003 wel degelijk (weer?) van zingen houden. Het woord Toonkunst is overigens een aantal jaren geleden uit de naam geschrapt.

Geerten Kooi is op 3 april 1959 geboren te Amsterdam. Al op zijn vijfde kreeg hij zijn eerste muzieklessen. De pianojuf die toch in huize Kooi was om de broertjes en zusjes het pianospelen te leren, nam ook Geerten onder haar hoede. Na een paar jaar stopte hij met deze lessen en verruilde hij de piano voor de viool. Zulks op aanraden van zijn broer Jaap die het klavier wel trouw is gebleven. Aanvankelijk zag het er niet naar uit dat Geerten zich professioneel op het vioolspel zou storten. Hij begon met een studie geschiedenis en ging daarna

werken. Onder meer bij Sotheby – Mak van Waay. Uiteindelijk besloot hij alsnog naar het conservatorium te gaan. De vioolstudie daar sloot hij in 1990 af bij Jean-Louis Stuurop.

Sinds zijn studietijd geeft hij vioollessen. Voorts speelde hij als violist en concertmeester mee in verschillende ensembles in Amsterdam. Dat doet hij nog steeds en hanteert ook steeds vaker de dirigeerstok.

Het Zaans Symfonie Orkest is sinds 1999 zijn eerste vaste, grote orkest. Daarnaast werkt hij met het Fortuinensemble. De meeste tijd brengt hij overigens door in zijn vioolbouwwerkplaats.

Sergé Latychevis is in 1957 in Moskou geboren. Al op zijn vijfde kreeg hij privé accordeonles. Drie jaar later begon hij met een trompetstudie. Op zijn tiende hield hij zich al intensief met muziek bezig. Eerst volgde hij zijn opleiding aan de Muziekschool om zijn vaardigheden op de accordeon, de piano en de trompet te vergroten. Daarna bezocht hij het Muzieklyceum en tenslotte de beroemde Gnessin Muziekacademie. Daar volgde hij les in orkest- en koordirectie. Aan deze opleidingsinstituten was hij later zelf als docent verbonden. In diezelfde tijd was hij dirigent van het Orenburg Kozakkenkoor.

Begin jaren negentig kwam hij naar Nederland en nam hij de directie van een aantal koren en muziekgezelschappen op zich. Van zijn hand verschenen vele publicaties over Russische accordeon- en koormuziek. Hij is bovendien een virtuoos bespeler van de Russische knopaccordeon, die bayan wordt genoemd.

Sinds september 1997 is de muzikale leiding van het Noord-Hollands Byzantijns Mannenkoor in zijn deskundige handen. Hij besteedt daarbij vooral aandacht aan de muzikaliteit en aan het perfectioneren van de zangtechniek. Bovendien beschikt hij over een uitgebreid netwerk, zodat hij geregeld de hand weet te leggen op bijzondere composities en bewerkingen van liederen. Door zijn bemiddeling komt het koor ook in contact met diverse andere koren. Iets wat veelvuldig resulteert in gezamenlijke optredens. Tijdens de koorreizen naar Rusland treedt hij uiteraard op als gids en tolk.

Het **Noord-Hollands Byzantijns Mannenkoor** is opgericht te Zaandam op 1 april 1993. De oprichting was een initiatief van de heer Joop Hendriks. Binnen drie maanden lukte het hem om veertig enthousiaste mannen, allemaal liefhebbers van de Byzantijnse muziek, bij elkaar te brengen. Het

koor bestaat thans uit 39 personen.

Het repertoire van het NHBM bestaat uit liturgische muziek uit de traditie van de Russisch Orthodoxe Kerk én uit volksliederen uit Rusland en de Oekraïne. Het NHBM is een concertkoor. In de afgelopen jaren heeft het vele concerten verzorgd. Nog voordat het koor zich officieel naar buiten had gepresenteerd, kreeg het al van de AVRO-radio de uitnodiging om als afsluiting van het Prinsengrachtconcert in 1995 het in het Russisch vertaalde “Aan de Amsterdamse Grachten” te zingen.

Op 27 april 1996 gaf het koor zijn presentatieconcert in de Oostzijderkerk te Zaandam. Bijna achthonderd mensen kwamen luisteren naar dit eerste concert. Daarna volgden onder meer een koffieconcert in de Koepelkerk te Amsterdam, benefietconcerten t.b.v. het Rode Kruis, Amnesty International en de Alzheimer Stichting Nederland, een kerstconcert uitgezonden door de TROS-radio en het openingsconcert tijdens de Tsaar Peter Manifestatie. Dit laatste tezamen met het Academisch Vrouwenkoor uit Sint-Petersburg.

In september 1998 maakte het koor een eerste buitenlandse concertreis naar Sint-Petersburg. Daar gaf het drie concerten, waarvan één in de beroemde Kazan-kathedraal. Kort daarna verscheen de eerste CD met als titel ‘Cherubimskaya’. Sindsdien treedt het koor regelmatig op in binnen- en buitenland. Zo gaf het een concert voor Zijne Heiligheid Ilja II, patriarch van Georgië en aartsbisschop van MTSEKA; verzorgde het de liturgische gezangen tijdens de herdenkingsdienst ter gelegenheid van de slag om Bergen

in 1799 én gaf het daarna een herdenkingsconcert in de Ruïnekerk te Bergen. In juni 2000 maakte het koor op uitnodiging van het Patriarchaat van Moskou een concert- en studiereis naar Moskou. Ter voorbereiding hierop was er een concert in De Grote of St.Bavokerk te Haarlem. Ook streeft het koor ernaar jaarlijks kerstconcerten in de Sint-Nicolaas Kerk aan de Prins Hendrikkade te Amsterdam te geven en werkt het op uitnodiging mee aan allerlei activiteiten. Zo concerteerde het in de Groningse A-kerk ter gelegenheid van de Repin-tentoonstelling in die stad; zong het bij de dodenherdenking in Zaanstad; gaf het een herdenkingsconcert in de Beurs van Berlage op uitnodiging van het Amsterdamse 4 en 5 mei-comité; gaat het binnenkort op uitnodiging van de Nederlandse Consul Generaal in Sint-Petersburg de herdenking van het 300-jarig bestaan van de stad luister bijzetten en op uitnodiging van de Abt van het Heilig Daniël Klooster te Moskou de herdenking meevieren van de zeventhonderste sterfdag van de heilige Daniël.

Van meet af aan heeft het Noord-Hollands Byzantijns Mannenkoor een deel van door bij concerten gegenereerde gelden besteed aan charitatieve doelen. Zo adopteerde het koor een kindertehuis in Pushkin, een stad in de buurt van Sint-Petersburg. Deze adoptie houdt in dat jaarlijks een percentage van de concertopbrengsten ten goede komt aan de kinderen van het tehuis én wordt aangewend voor

de renovatie ervan. Ook geeft het koor regelmatig benefietconcerten. Van de opbrengst van een van die concerten werd bijvoorbeeld een aantal bouwkundige werkzaamheden bekostigd in een kindertehuis in Uvarovka, een plaats ten westen van Moskou. In dit tehuis wonen zo'n 450 verstandelijk en soms dubbel gehandicapte kinderen. Een aantal leden van het koor heeft voor dit kindertehuis een Vriendenstichting opgericht. In de loop van dit jaar zal opnieuw een benefietconcert worden gegeven in de Grote Kerk te Westzaan. De opbrengst zal bestemd zijn voor het kindertehuis in Pushkin.

De tweede CD van het koor, geheel gevuld met liturgische en geestelijke muziek, is onder de titel 'Alliloeija' in september 2001 verschenen. Voor een derde CD met volksliederen bestaan vergevorderde plannen.

Vioolbouw-Restauratie

Atelier Katsie

Inkoop-verkoop-verhuur-reparatie en taxatie van
alle strijkinstrumenten. Tevens levering van alle toebehoren

*Ook voor avondvullende lezingen
over de bouw en de geschiedenis
van het strijkinstrument.*

Tjadenweg 16
1456 AM Neck
Telefoon 0299 436023

Russische orkestrale muziek

De ontwikkeling van de wereldlijke kunstmuziek in Rusland begon pas tijdens de regering (1730–1740) van keizerin Anna Ivanovna, die Italiaanse operagezelschappen in Sint-Petersburg liet optreden. Haar hofkapelmeester, de Duitser Johann Hübner, richtte in 1740 de

eerste muziekschool in Rusland op. Keizerin Elisabeth, dochter van Peter de Grote bevorderde de muziek sterk, speciaal de Italiaanse en Franse opera. Tijdens haar regering ontstond de befaamde Russische hoornmuziek; de Tsjech J.A. Mareš stelde toen

een orkest samen van negentig hoorns. Alle van zeer eenvoudige constructie, maar verschillend van lengte. Sommige waren zeven meter lang. Elke hoorn kon slechts één toon voortbrengen en in eendrachtige samenwerking konden de spelers alle tonen doen klinken.

Tijdens de regering van Catharina II verbleven tal van Italianen aan het hof. Onder hen Locatelli en Salieri. Zij onderrichtten Russische componisten in de kneepjes van het vak en hadden grote invloed. Van de Russische componisten uit die periode is de bekendste de Europees georiënteerde Dmitri Bortnjanski. Hij componeerde enkele opera's in Italiaanse stijl en kerkmuziek, alsook kamermuziek die sterk aan Haydn en Mozart doet denken. Een andere bekend geworden componist uit het begin van de negentiende eeuw is Alexander Varlamov die in Den Haag korte tijd het Russische kerkkoor dirigeerde en het bekendste Russische lied componeerde: *De rode sarafaan*.

Omstreeks 1770 verschenen de eerste op Russische volksliederen gebaseerde composities, in welke traditie de vanmiddag gespeelde Kamarinskaja van Mikhail Glinka past. Glinka wordt gezien

als de grondlegger van de autonome Russische kunstmuziek. Zijn werk steunde op de Russische volksmuziek, al is ook invloed van de Duitse Romantiek merkbaar. Hij heeft grote invloed gehad op de volgende generaties.

In de loop der 19de eeuw splitste de Russische muziek zich in twee richtingen: een westers georiënteerde, waarvan Tchaikovsky de voornaamste vertegenwoordiger was en een stroming die streefde naar een bij uitstek nationale muziek. De idealen van laatstgenoemde richting werden met verve verdedigd door de leden van 'Het Machtige Hoopje' waartoe Borodin, Moessorgski en Rimski-Korssakov behoorden. 'Het Machtige Hoopje' nam stelling tegen het academisch professionalisme van componisten als Anton Rubinstein en Peter Tchaikovsky. Tot de volgelingen van de groep behoorden onder meer Kalinnikov en Rachmaninov.

Voor al deze muziek gold dat ze zich volledig richtte op de elite. Naast een paar concertinstellingen en enkele operagezelschappen en conservatoria in de grote steden waren er geen voorzieningen ter bevordering van de muziekcultuur. Toen na de revolutie veel vakmusici onder wie Rachmaninov, Heifetz, Isaac Stern en Horowitz naar het buitenland vertrokken, was Rusland plotseling zelfs afhankelijk van buitenlanders om een nieuwe muziekcultuur in het leven te roepen.

VOOR INFORMATIE

LID WORDEN DONATEUR WORDEN CONCERT AANVRAGEN

Bel met de secretaris van het NHBM
Theo van Goor
Tel. 0299 428514
e-mail thvgoor@dds.nl

Russische volksmuziek

In de Russische volksmuziek neemt het zogenaamde uitgerekte lied (*protjazjnaja*) een unieke plaats in. Het zijn lyrische liederen van het platteland, die in wijde melodische lijnen meestal twee- of driestemmig in koor worden gezongen. De teksten zijn ondergeschikt aan de melodie, die vol melismatiek is. Dat wil zeggen dat er veel tonen op één lettergreep voorkomen. Andere kenmerken zijn: woord- of lettergreepherhalingen, grote

intervalsprongen en toegevoegde gezongen uitroepen. Andere vormen van het boerenlied, eveneens teruggaand op een oude mondelinge traditie, zijn de kalenderliederen en -dansen die verbonden zijn met de hoogtepunten uit de landbouwerscyclus van zaaien en oogsten. Ze hangen samen met de gebruiken uit de levenscyclus van geboorte, huwelijk en dood. De kalenderliederen worden meestal op eenvoudige melodieën gezongen, zonder melismatiek. Lenteliedereren hebben dikwijls een beperkte toonomvang, in tegenstelling tot de zomerliederen en de sterk ritmische oogstliederen. De meeste van deze gezangen worden, al naar gelang de situatie, instrumentaal begeleid.

Naast deze boerenmuziek is onder invloed van de achttiende en negentiende eeuwse, uit het Westen geïmporteerde harmonieën het stadslied ontstaan, melodisch nog wel gebaseerd op de wijde melodieën van de boerenstijl, maar zonder de vele toonversieringen. Tekst en westerse akkoorden begonnen de vorm te bepalen, de balalaika en later de bayan dienden als de geijkte begeleiding van deze stadsstijl. Te denken valt in dezen aan het politieke massalied van na 1917, dat werd verspreid over de meeste arbeidersnederzettingen in heel Rusland. Bij dit proces raakten in sommige gebieden de oude boerenliederen in onbruik.

Russische kerkmuziek

De geschiedenis van de Russische kerkmuziek gaat meer dan duizend jaar terug. Na de kerstening van Rusland in 988 laten vorst Vladimir en zijn vrouw, de Griekse prinses Anna, een voltallige kerkelijke clerus vanuit Byzantium naar de hoofdstad Kiev komen. In dat gezelschap bevinden zich ook Griekse zangers. De oorsprong van de Russische kerkzang ligt in de Griekse zang. Al vrij snel gaat hij zich echter zelfstandig ontwikkelen. Onder invloed van de reeds bestaande rijke zangcultuur

ontstaan niet alleen nieuwe zangwijzen, maar ook een eigen zangnotatie.

De oudste zangwijze, de zogenaamde znamenny-zang is sterk verwant aan de Byzantijnse zang. Zij ontleent haar benaming aan het woord znamja ofwel 'teken', waarmee bepaalde melodische formules worden genoteerd. Het systeem van melodieën bevat acht tonen, waarop de kerkelijke teksten worden gezongen.

In de periode van de twaalfde tot aan het einde van de veertiende eeuw ondergaat de znamenny-zang nauwelijks veranderingen. Niet in het karakter van de melodieën en ook niet in de notatie. Hierin komt verandering als er verschillende zangscholen ontstaan en vele zangmeesters nieuwe teksten op muziek gaan zetten. De znamenny-melodieën worden aanzienlijk ingekort en er ontstaan nieuwe varianten.

Tussen de vijftiende en de zeventiende eeuw ontwikkelt zich de vroeg-Russische meerstemmigheid, waarbij de znamja's in drie rijen boven de tekst zijn geschreven. De meest gangbare vorm is een driestemmig gezang waarin elke stem een zelfstandige melodische functie heeft. De belangrijkste stem, die de znamenny-melodie zingt, bevindt zich in het midden en heet 'putj', wat 'weg' betekent. De

stem erboven is de 'verch' of 'top' en de onderste stem is de 'niz' of 'bodem'. Deze muziek is sterk beïnvloed door Russische volksmelodieën, waarin twee of drie stemmen parallel naast elkaar bewegen, nu eens door elkaar met dissonanten, dan weer overgaand in unisono.

De zeventiende eeuw, u hebt het hierboven al kunnen lezen, is een tijd van grote veranderingen. Russische muzikanten maken kennis met de West-Europese muziek. Langzaam maar zeker raakt door al die Westerse invloeden ook de znamenny-zang op de achtergrond. De muziek die nu de overhand krijgt, is gebaseerd op geheel andere muzikale principes. Na de Unie met de Katholieke Kerk in 1596 komt Oekraïne onder politieke en culturele invloed van Polen te staan. Als offensief tegen het orgel van de katholieken zetten de Russische en Oekraïense zangmeesters hun eigen wapen in: de orgelgelijkende partès-zang, het zingen volgens partijen.

Hiermee wordt de periode van de Russische barok ingeluid. Zowel de oude muzieknnotatie van de znamenny-zang als zijn strenge, lineaire, evenwichtige en gebedsvolle karakter, wordt vervangen door een nieuwe, westerse vijf-lijnen notatie waarin de concertstijl gaat overheersen. Er verschijnen allerlei theoretische tractaten zoals de 'Muzikale grammatica' van Nikolai Diletski. Daarin schrijft hij een nieuwe stijl voor het componeren van kerkelijke gezangen voor. De kerkmuziek verwereldlijkt steeds meer en nieuwe, voor Rusland vreemde, elementen worden toegevoegd.

De hoogste bloei van de partès-stijl wordt bereikt in plechtige, soms wel twaalf-stemmige concerten vol van dynamische contrasten. De melodie van deze concerten is al helemaal vrij van de znamenny-melodie en de klank is gebaseerd op uiterlijke effecten.

Karakteristiek voor deze nieuwe muziek is de vocale virtuositeit die voor het uitvoeren ervan noodzakelijk is. Deze muziek opent de weg naar wereldse genres als opera en instrumentale muziek.

In de achttiende eeuw worden de Pools-Oekraïense invloeden vervangen door Italiaanse. Zoals u ook hierboven al hebt kunnen lezen, worden aan het hof van de tsaar in Sint-Petersburg de beste Europese kunstenaars uitgenodigd. Zij krijgen de opdracht zowel wereldlijke als kerkmuziek te schrijven. Voor beide soorten gaan dezelfde regels gelden.

In de negentiende eeuw wordt de kloof tussen de oude kerkzang en de wereldlijke muziek steeds groter. Anderzijds voelt men steeds meer de drang terug te keren naar de wortels, naar de oorspronkelijke melodieën als de znamenny-zang. Componisten van 'Het Machtige Hoopje' met Glinka als hun voorman, proberen aan dit romantische verlangen tegemoet te komen. Zo ontstaat een nieuwe richting in de geestelijke muziek die de Moskouse school wordt genoemd. Componisten als Tsjesnokov bewerken oude znamenny-melodieën op een originele, niet aan de westerse harmonieleer gebonden manier.

Dit proces wordt onderbroken door de revolutie van 1917, die een periode verzet tegen kerkelijke tradities inluidde. Sinds de viering van duizend jaar Christendom in Rusland in 1988 is er een einde gekomen aan de tegenwerkingen en gaat men zich actief bezighouden met de restauratie van de oude kerkmuziek. Rusland herontdekt zijn eigen kerkelijke traditie. Een ontwikkeling die ook in het Westen niet onopgemerkt is gebleven

Het levensverhaal van **Alexander Porfirevitsj Borodin** is een roman waard. Hij werd in 1833 geboren in Georgië. Hij was de onwettige zoon van een echte Georgische prins en een arm meisje dat bij hem in dienst was. Doordat zijn moeder later trouwde met een gepensioneerde dokter en naar Sint-Petersburg verhuisde, kon zij hem toch een goede opleiding geven. Hij studeerde vanaf zijn zeventiende geneeskunde. Na het afronden van deze studie ging hij naar Duitsland, waar hij van 1859 tot 1862 scheikunde studeerde. In zijn vrije tijd absorbeerde hij de muzikale invloed

van de groten van die tijd: Schumann, Mendelssohn en Chopin. Terug in Rusland ontwikkelde hij zich tot wetenschappelijk onderzoeker. Van 1864 tot zijn dood in 1887 was hij hoogleraar in de scheikunde. Hij gaf les aan en deed onderzoek bij de militaire academie in Sint-Peterburg. Hij was een echte workaholic die zich onder meer inzette voor de toelating van vrouwen tot de studie geneeskunde en de universiteit. Zijn laboratorium was korte tijd de enige plaats waar vrouwen zich aan een medicijnenstudie konden wijden. Tot tsaar Alexander de Derde dit experiment verbood. Muziek was altijd al zijn hobby geweest en wat hij van dat onderwerp wist, had hij voornamelijk zichzelf geleerd. Sinds zijn kinderjaren speelde hij fluit, piano en cello en op zijn negende componeerde hij zijn eerste pianoduet. Ook in Sint-Petersburg hield hij zich uit liefhebberij veel met muziek bezig. Na zijn studie kwam hij in contact met de componist Balakirev, die hem tussen de bedrijven door bijschoolde in de compositieleer. Met hem, Rimsky-Korsakov, Cui en Mussorgsky vormde hij het hiervoor al meermalen genoemde 'Machtige Hoopje'. Deze in de voetsporen van Glinka tredende actiegroep stichtte de eerste vrije muziekacademie die muziekonderwijs voor iedereen nastreefde. Zij kwam daarmee in aanvaring met het door Anton Rubinstein gestichte en door de

LOERAKKER

VIOOLBOUWERS SINDS 1936

Lid van de Nederlandse Groep van Vioolmakers

nieuwbouw - reparatie - restauratie
in- en verkoop van strijkinstrumenten
alle toebehoren - verhuur

Schagchelstraat 16 zw. 2011 HX Haarlem
Telefoon 023 - 532 28 37

geopend: dinsdag t/m vrijdag 12.00-17.00 zaterdag 10.00-16.00 uur

officiële instanties gesteunde officiële conservatorium. Deze nationalistisch ingestelde groep verzette zich tegen de westerse invloed op de Russische muziek. Waar andere componisten als Tchaikovsky en Rimsky-Korsakov hun inspiratie zochten in de Russische volksmuziek, zocht Borodin het ook in de verbeelding van Russische landschappen en geschiedenis. Voor zijn opera Prins Igor schreef hij bijvoorbeeld zelf het libretto dat hij baseerde op een oud Russisch heldendicht. Met zijn muziek probeerde hij niet zijn eigen allerindividueelste emotie te verwerken, maar hij streefde ernaar muziek te schrijven die alle Russen zou aanspreken. Als hij gebruik maakte van Russische volksliederen, dan verwerkte hij elementen van liederen uit heel diverse gebieden tot een nieuwe, eigen compositie.

Kenmerkend voor zijn muziek is dat hij haar regelmatig met een Chinees sausje overgoot. Mede dankzij de propaganda die Liszt voor zijn muziek maakte, werd Borodins muziek in Europa veel meer gewaardeerd dan in Rusland. Zeer bekend werd zijn Steppenschets uit Centraal-Azië (1880). In deze symfonische schets verklankt Borodin de vreedzame confrontatie van de Russische en Aziatische cultuur, naar het voorbeeld van de symfonische gedichten van Liszt. Hij wisselt er voortdurend stukken van een bekend Russisch lied af met een Aziatisch. Aan het eind verweeft hij beide thema's in verschillende orkestraties. De nationalist in Borodin verraadt zich door het Russische lied, nu gespeeld door de fluit, te laten wegebber.

Ook zijn opera Prins Igor, die werd voltooid door Rimski-Korsakov en Glazunov, is zeer geliefd. De Polowetzer dansen uit zijn onvoltooid gebleven opera Prins Igor behoren als concertstuk tot het standaard orkestrepertoire. Het door Tony Bennett onsterfelijk gezongen 'Stranger in paradise' is via een omweg van een Broadway-productie uit deze dansen afkomstig.

Borodin componeerde voorts kamermuziek (strijksextet, 1860; pianokwintet, 1862; twee strijkkwartetten, resp. 1879 en 1881) en orkestwerken, waaronder drie symfonieën. Omdat hij overdag wat anders te doen had, moest het componeren in de gestolen uurtjes gebeuren. Dat betekende dat het maken van met name die symfonieën veel tijd in beslag nam. Over zijn eerste deed hij vijf jaar, van 1862 tot 1867; zijn tweede kostte hem zelfs zeven jaar. Aan

zijn derde werkte hij al vijf jaar, toen hij in 1887 plotseling overleed. Tijdens een officiële ontvangst kreeg hij een fatale beroerte. Op basis van een reeks aantekeningen en van wat hij op de piano gehoord had, heeft Alexander Glazunov de twee nog niet helemaal voltooide delen afgerond.

De derde symfonie van Borodin kent in het tweede deel veel wisselende ritmes en voortekenwisselingen. Dit deel was oorspronkelijk bedoeld als strijkkwartet. Het Trio uit dit tweede deel is een quasi volkslied dat hij oorspronkelijk in Prins Igor had willen verwerken.

**Blagoslovi Doesje Moja Gospoda M. Ippolitov-
Ivanov**

Blagoslovi Doesje Moja Gospoda P. Tsjesnokov

De eerste twee gezangen zijn wat tekst betreft aan elkaar gelijk; de muzikale setting is geheel verschillend.

Korte aanduiding:

Zegen, mijn ziel, en al wat in mij is, de Heer.

Zegen Zijn heilige naam en vergeet geen van Zijn weldaden.

Cheroevinskaja

D. Bortnjanski

Een Cherubijnenhymne

Korte aanduiding:

Laten wij de levenschenkende Drievuldigheid het driemaal heilig toezingen, laat ons terzijde stellen alle aardse zorgen, om te ontvangen de Koning van het heelal, onzichtbaar begeleid door Zijn lijfwacht van Engelenscharen.

Milost mira

K. Sjvedov

Milost mira: is het begingezang van het grote dankgebed.

Genade des vredes, een offer van lof.

Korte aanduiding:

Het is waardig en recht, u te aanbidden, de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, de Eenwezenlijke en ondeelbare Drievuldigheid. Heilig, Heilig, Heilig de Heer Sabaoth. Hosanna in den hoge.

Tebe pojem

arch. Feofan

Tot U zingen wij,

U loven wij

U danken wij, Heer

en bidden tot U, Onze God.

Ottsje nasj

N. Kedrov (sr.)

Het Onze Vader

Pod Twojoe Milost

D. Bortnjanski

Een gezang, waarin om bescherming van de Moeder Gods wordt gevraagd:

Korte aanduiding:

Hoor onze smeking in alle noden,

en verlos ons uit het gevaar:

Allerheilige Moeder Gods, red ons.

Dostojno jestj

D. Bortnjanski

Een hymne ter ere van de Moeder Gods.

Korte aanduiding:

Waarlijk, het is waardig u zalig te prijzen, Moeder Gods,

U, de altijd zalig geprezen, alreine Moeder van onze God,

U verheffen wij.

Pochvala obiteli

P. Tsjesnokov

Lofprijzing op het Heilig Daniël Klooster.

Korte aanduiding:

Verheug u, roemrijke stad Moskou,

Jubel, klooster van Daniël:

Nu bidden, zoals in oude tijden,

vele monniken op deze heilige plaats,

God de Weldoener lovend.

Troparj Daniël

P. Tsjesnokov

Hierin wordt de gedachtenis aan de Heilige Daniël bezongen.

Als een heldere ster zijt gij,

Vrome vorst Daniël, in ons land verschenen

Gij verlicht met uw licht uw stad en uw klooster

Gij zijt de verdediger van het rechtgelovige volk,

Bevrijder der gevangenen en beschermer der armen

Bid Christus God om Rusland vrede te schenken

En onze zielen te redden.

Moskwa

M. Glinka

Een Patriottisch lied.

Korte aanduiding:

Dag roemrijke hoofdstad, hart van het land,

heel het land is trots op jou.

Als een strijder heb jij elke vijandelijke aanval afgeslagen,

voor altijd heb jij het vaderland verdedigd tegenover overweldigers.

En als het volk de dagen van overwinning en triomf viert,

richt het zich met zijn blik en hart altijd tot jou, Moskou.

Hymne van Sint Petersburg

R. Gliere

Ik hou van jou, vervulling van Peters droom,

Ik hou van je vormen vol harmonie,

Van de machtige Nevastroom,

Met haar oevers van graniet

Ej oechnem!

Bew. A. Svesjnikov

Mannen slepen een boot over de Wolga.

Korte aanduiding:

Mannen trekken met touwen, lopend langs de Wolga,

een boot door de rivier.

Zij zingen daarbij een lied ter aanmoediging en

om gelijkmatig te trekken.

Zij bezingen de rivier de Wolga, die brede en diepe rivier,

die zij maar al te goed kennen.

Ach ty, step, sjirokaja

Bew. S. Latychev

In dit volkslied wordt de uitgestrektheid van de steppe bezongen.

Korte aanduiding:

De steppe wordt vergeleken met een moedertje, die zich zorgen maakt over de steppearend en de Don-kozak: dat de arend niet te dicht bij de grond vliegt en een kozak niet aan de boemel gaat.

Mnogaja Leta

S. Prokofjev

Nog vele jaren!

Het enige religieuze werk van S. Prokofjev, gecomponeerd in 1942 voor de film "Ivan Grozny" (Ivan De Verschrikkelijke) van de beroemde filmregisseur Sergé Eisenstein.

Het is vandaag de dag één van de bekendste Mnogaja Leta's die in Rusland worden gezongen.

Michail Ivanovitsj Glinka werd in 1804 geboren en overleed in 1857 in Berlijn. Hij leefde dus in de periode die in West-Europa de benaming Romantiek heeft gekregen, de stroming die vaderlandsliefde als een van de aandachtspunten koesterde. Denkt u in dezen bijvoorbeeld aan de symfonie van Johannes Verhulst die het Zaans Symfonie Orkest precies een jaar geleden ten gehore bracht. Of aan de tijdsomstandigheden waaronder in Nederland de Toonkunstaafdelingen als

paddestoelen uit de grond schoten. Deze romantische stroming heeft ook Rusland niet onberoerd gelaten. Glinka is bijvoorbeeld degene die de aanzet heeft gegeven voor wat wel de Russisch-nationalistische school wordt genoemd.

Zijn vroegste jeugd bracht hij door op het landgoed van zijn vader. Dat was de omgeving waar hij zich het prettigst voelde. Daar kwam hij met de folklore in aanraking. Dat gebeurde bij de muziekkuitvoeringen van het door zijn familie ingehuurd privé-orkest. Zij stimuleerden hem pianolessen te gaan nemen. Iets waar hij mee doorging toen hij voor zijn verdere scholing naar Sint-Petersburg verhuisde. Daar kreeg hij onder andere les van de Ierse pianist en componist John Field. Hij genoot er van het rijke culturele leven, waaraan hij in jeugdige overmoed graag een steentje wilde bijdragen. Aanvankelijk hield hij zich op amateuristische wijze bezig met het componeren van typische jeugdwerken op het gebied van de kamermuziek. Dat veranderde toen hij tussen 1830 en 1833 in Italië verbleef. Daar leerde hij de Italiaanse opera van Donizetti kennen. In 1834 ging hij naar Berlijn, waar hij bij S. Dehn gedurende vijf maanden harmonie en compositie studeerde.

Terug in Rusland vond hij aansluiting bij een kring kunstenaars rond Poesjkin. Naar het opgedane Italiaanse voorbeeld schreef hij *Een leven voor de tsaar*, tegenwoordig naar de mannelijke hoofdrol *Ivan Soessanin* genoemd. In deze eerste Russische nationale opera introduceerde hij als eerste in Rusland het recitatief. De première in

1836 was een overweldigend succes. Het publiek waardeerde het dat hij een aansprekende combinatie tot stand had weten te brengen van westerse operatechnieken en elementen van de Russische volksmuziek. Ook de orkestratie kende een verrassende nieuwe combinatie, van het traditionele met het meer exotische. Inhoudelijk is het stuk een grote verheerlijking van de Romanov-dynastie en het Russische patriottisme.

Van 1837 tot 1840 was Glinka kapelmeester van de keizerlijke kapel. Zijn tweede opera, *Roeslan en Loedmila* (1842), met een libretto van Poesjkin, oogstte beduidend minder succes. Dit ondanks het feit dat hij ook nu gretig gebruik maakte van allerlei Russische bronnen. Een beetje teleurgesteld over zijn haperende carrière reisde hij in 1844 naar Parijs, waar hij steun ondervond van Berlioz en Franz Liszt. Met name de kennismaking met het werk van Berlioz heeft sporen nagelaten in zijn eigen composities. Vervolgens ging hij naar Spanje, omdat zijn zwakke gezondheid hem noopte in warme streken te verblijven. In Glinka's pianomuziek zijn ook duidelijke Liszt-invloeden aan te tonen. In Spanje schreef hij zijn bekende Jota Aragonesa voor orkest (1845).

In 1847 keerde hij naar Rusland terug. Hij overleed te Berlijn, waar hij zijn theoretische studies had hervat.

Glinka's werk is erg ongelijk van kwaliteit door de inconsistente stijl. Hij bleek niet echt in staat een geslaagde integratie tot stand te brengen van de West-Europese kunstmuziek (invloed van Donizetti en Berlioz) met de Russische volksmuziek. Daarnaast bleef hij sterk afhankelijk van externe stimulerende invloeden waaronder de Spaanse volksmuziek. Daardoor ontwikkelde hij nauwelijks een persoonlijke stijl. Desondanks was zijn werk, met name de opera *Roeslan en Loedmila*, voor volgende generaties van Russische componisten van grote betekenis.

Dit vanwege het nationale bewustzijn dat eruit sprak en vanwege de variëteit in gewaagde compositietechnieken die zijn typisch Russische verbeeldingskracht oproep. Exemplarisch is de variatietechniek waarbij de melodie in een steeds veranderende textuur intact blijft. Datzelfde stramien

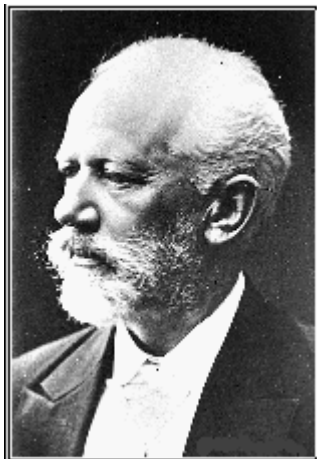
paste hij toe in de orkestfantasie *Kamarinskaja*. In dit in Warschau geschreven stuk verwerkte hij een paar bekende Slavische liederen. Vooral door de introductie van een nationale Russische componeerstijl is Glinka van grote waarde geweest voor de Russische muziek. Hij was de eerste die zich bewust en consequent liet inspireren door de Russische volksmuziek.

HET NAJAARSCONCERT VAN HET ZAANS
SYMFONIE ORKEST VINDT PLAATS OP
ZONDAGMIDDAG 9 NOVEMBER 2003.
HET SPEELT DAN ONDER MEER DE TWEDE
SYMFONIE VAN BEETHOVEN EN OUVERTURES
VAN SCHUMANN EN WEBER

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski werd in 1840 geboren als zoon van een mijndirecteur in Kamsko-Votkinsk, een plaats in de Oeral. Toen hij tien was, moest hij voor zijn verdere opleiding naar Sint-Petersburg. Daar had de familie overigens ook een huis. Hij volgde er lessen op de rechtsschool en studeerde tegelijkertijd piano bij R. Kündiger. De scheiding van zijn moeder, die hij verafgoedde, en van het ouderlijk huis in de Oeral leidden tot aanvallen van depressie, waarmee hij zijn gehele verdere leven te kampen had. Zijn leven is een grote afwisseling geweest van grote triomfen en even grote teleurstellingen en tegenslagen. De eerste waren te danken aan zijn buitengewone talent om nieuwe muzikale wegen in te slaan; de tweede te wijten aan zijn neiging in zijn vernieuwingsdrang soms te impulsief te handelen. Niet iedereen begreep direct wat hij kon en wilde. Zijn later beroemd geworden eerste pianoconcert noemde de directeur van het Moskouse conservatorium, nota bene zijn grote stimulator 'slecht geschreven en onspeelbaar'. Later werd deze Nikolay Rubinstein overigens een gewaardeerd uitvoerder van dit concert.

Tsjaikovsky startte zijn carrière als ambtenaar. In 1859 werd hij eerste-secretaris bij het ministerie van Justitie, maar drie jaar later besloot hij zich geheel aan de muziek te wijden.

In 1863 werd hij leerling aan het conservatorium van Sint-Petersburg. Hij sloot zijn studie af met de compositie van Schillers *Ode an die Freude*. Vlak voor zijn eindexamen, in november 1865, werd hij benoemd tot hoofdleraar voor harmonie aan het Moskouse conservatorium, een functie die hij tot 1877 bekleedde. In deze jaren kwamen zijn compositorische gaven tot volledige ontwikkeling. Hij schreef toen onder meer het eerste pianoconcert en het ballet *Het zwanenmeer*. In 1868 vond de succesvolle première van zijn eerste symfonie plaats. In juli 1877 trouwde hij met een oud-leerlinge, Antonia Ivanova Miljoekova, om geruchten over homoseksualiteit te weerleggen. Na elf weken eindigde het huwelijk, na een mislukte

zelfmoordpoging van de componist. Overigens componeerde hij in deze periode zeer gewaardeerde stukken als de vierde symfonie en zijn wereldberoemd geworden vioolconcert. In het jaar van zijn 'huwelijk' werd hem een jaargeld van 6000 roebel toegekend door zijn bewonderaarster Nadezjda von Meck, op voorwaarde dat hij haar nooit zou ontmoeten. Zij stelde hem tevens haar landhuizen ter beschikking. Hun omvangrijke briefwisseling is belangrijk voor de kennis over de componist. Vreemd genoeg componeerde hij in de periode van 1878 tot 1884 nauwelijks iets. Het is aan Balakirev te danken dat hij zijn vak weer oppakte.

In 1890 werd het jaargeld ingetrokken onder het valse voorwendsel dat Nadezjda voor een bankroet stond.

Als dirigent maakte Tsjaikovski na 1887 vele concertreizen. Zijn laatste symfonie, de zesde (de *Symphonie pathétique*), ging op 28 oktober 1893 in première. Enige dagen later dronk hij een glas door de cholera besmet water en stierf kort nadien aan deze ziekte. Over deze raadselachtige dood doen nog altijd de wildste geruchten de ronde.

De muziek van Tsjaikovski vormt een synthese van westerse stijlen (Bellini, Berlioz, Liszt, Robert Schumann, Wagner) en de Slavische muziek, waarvan de felle uitbarstingen en de pessimistische ondertoon kenmerken zijn. Hij stond buiten de nationalistische groep van 'Het Machtige Hoopje', maar domineerde wel de negentiende eeuwse Russische muziek. Aan zijn groot melodisch talent paarde hij een briljante orkestratiekunst. Dat is de reden dat de werken van Tsjaikovsky nog altijd repertoire houden en door velen gewaardeerd worden. Het Zaans Symfonie Orkest hoopt dat u een van die velen bent en dat u zult genieten van een van de hoogtepunten uit zijn oeuvre: de Bloemenwals uit de Notenkraaker. Tsjaikovsky schreef de muziek voor dit klassieke sprookjesballet en hij koos daarvoor de vorm van de suite. Dat is een meerdelige compositie die bestaat uit een reeks dansen. De Bloemenwals is er daar een van.

Bent u een latente strijker die, enthousiast geworden, graag wil meespelen?

Wilt u als donateur het Zaans Symfonie Orkest geldelijk steunen?

Hebt u vragen of suggesties?

De secretaris is dan uw aanspreekpunt:

Herman Tromp

Tel. 075 6145602

htromp@hetnet.nl

Leden van het Zaans Symfonie Orkest

Eerste viool

Roeland Wezelenburg

Ruth Cobelens

Gré Hietberg - van Vossen

Peter Krul

Agnes Leguit – Ingenhoes

Ton Olsthoorn

José Vosbergen - den Teuling

Tweede viool

Ellis Verreyt-Couteaux

Rosalie Hammink

Hans van Hoeken

Joke Luksen

Klaaske Mulder - van der Ploeg

Ton Roling

Marja Sinkeldam - Kramer

Altviool

Helga Bakker – Steketee

Annelies Bultman - Willemsen

Roel Dekker

Theo Wezelenburg

Cello

Hannie Rodrigues Parreira-Pothoff

Heinz Auffrecht

Miep Lodder-Bax

Herman Tromp

Herman Wessel

Contrabas

Gré Eshuijs - van Beek

Fluit

Andrine Stal – de Jonge

Betty Evers

Hobo

Nelly Jongh

Anita Driessen - Dikkescheij

Klarinet

Arno Stam

Kees Heistek

Fagot

Adri Lodder

Dolf Rueb

Hoorn

Tim Knol

Peter Andrea

Trompet

Ben Sluik

Pauken

Leida Zandstra

